

DVIJE IMBREVIJATURE SPLITSKOG NOTARA DE SALANDISA

Kvadernus imbrevijatura nadbiskupskog notara i kancelara Andrije de Salandisa nalazi se u nadbiskupskome arhivu u Splitu. Ovaj kodeks imbrevijatura nije potpun i odnosi se na pravne poslove nastale kroz vremensko razdoblje od 26. VIII 1514. do 6. IV. 1519.¹⁾

Običajno mjesto gdje su se u Splitu izdavale isprave i gdje se sudovalo bilo je »pod zvonikom S. Dujma« to je bio »locus solitus causarum audientia«, ali su se mnogi pravni poslovi stipulirali i na drugim mjestima u gradu.²⁾

Nas ovdje zanimaju dvije imbrevijature navedenog notara i to isprave odnosno imbrevijature koje se nalaze na fol. 112—114 i fol. 115—116. Posebno druga od ovih imbrevijatura, koja se odnosi na bivšu benediktinsku opatiju Sv. Stjepana Prvomučenika pod borovima »de Pinis«.³⁾

Znatni događaji, koji su nastali kroz prohujala stoljeća u ovom samostanu ostavili su tragove i u povijesti grada Splita.

Osvrt na postojanje ovog samostana i njegovu opatiju, na njegovo višestoljetno djelovanje, njegovo nestajanje, upotpunjuje sliku tadašnjih prilika ne samo u Splitskoj komuni nego i mnogo šire i na području Dalmacije i Hrvatske ilustrirajući ne samo tadašnje političke prilike nego i imovinsko-pravne odnose, sudovanje, te postojeće propise.

Postojanje ovog samostana i opatije seže u daleku prošlost. Sačuvala se jedna listina koja sačinjava darovni ugovor kojim je đakon Petar, koji se povukao u samostan uz pristanak svoje žene, a kojega je posvetio za đakona tadašnji opat samostana Urso, darovao samostanu srebreni kalež s patenom, koji je dao izraditi. Pored toga je predmet tog darovanja i jedno zemljište. Ostale svoje zemlje je ostavio svome sinu, a kao supstitut u nasljeđivanju je imenovao navedeni samostan. Frano Rački je mišljenja da je ta darovnica nastala oko 1020 godine. Iz nje proizlazi da su opatija i taj samostan već ranije postojali. O datiranju te isprave u kojoj se prvi put u Splitu spominje ime samostan sv. Stjepana Prvomučenika ne slažu se mnogi historičari.⁴⁾ Ovaj samostan je darovnim raspoložbama te kupoprodajama, dakle pravnim poslovima »inter vivos«, a iz navedene isprave dakona Petra i dispozicijama »mortis causa« povećavao i proširivao svoje posjedovno stanje.⁵⁾

Darovno raspolaganje sačinjava i isprava kojom je Crne, kada je postao redovnik tog samostana, a za vrijeme opata Dabra, oko 1060 g. darovao samostanu sv. Stjepana crkvu sv. Marije u Poljudu, koju je bio naslijedio od svoga oca.⁶⁾

Godine 1060. uslijedilo je darovanje istaknutog donatora hrvatskog kralja Petra Krešimira IV a predmet te darovne dispozicije je bilo mjesto za izgradnju mlina blizu crkve sv. Petra na području Solina. Ta kraljevska donacija je bila izvršena na poticaj splitskog nadbiskupa Lovre i tadašnjeg opata tog samostana.⁷⁾

Knez je Stjepan iz dinastije Trpimirovića, namjeravajući u navedenome samostanu provesti kao monah ostatak života, darovao samostanu »dva polja od svog oćinstva« ispravu o tome darovanju sačinio je u prisutnosti hrvatskog kralja Zvonimira, kraljice Lepe, kraljevića Radovana i drugih dostojansvenika. To je darovanje uslijedilo 1078. godine. Te je iste godine opat tog samostana Dobro darovao samostanu sve svoje imanje.⁸⁾

Poslije smrti kralja Zvonimira knez Stjepan morao je stupiti na hrvatsko kraljevsko prijestolje tako da je bio prisiljen napustiti samostan sv. Stjepana. Tom prilikom je samostanu bio darovao kraljevski teritorij u Raduni. Ovo darovno raspolaganje nije bilo bez protučinidbe, jer mu je prije samostan bio dao u zajam svotu od 100 zlatnih solida, po je ta darovnica imala značenje mješovitog posla (»negotium mixtum cum donatione.«)

Zanimljivo je ovdje spomenuti i darovanje jedne pokretnine sakralnog značenja, naime gotički kip sv. Stjepana, koji se danas nalazi poviše ulaza u crkvu, koju je 1814. podigao na Sustjepanu rektor tadašnjeg nadbiskupskog sjemeništa kanonik Nikola Didoš, a ispod nađenog kipa je natpis koji kaže da je taj kip darovao samostanu 1355. godine duvanjski biskup Stjepan.⁹⁾

Samostan sv. Stjepana se nalazio izvan bedema grada Splita (de extra muros Spalati, extra et prope muros Spalatenses, extra moenia Spalati, ante Spaletum, prope civitatem Spalatum«) ali je pripadao gradu.¹⁰⁾ Opat i redovnici su bili građani Splita, te su tu uživali veliki ugled, tako da je opat tog samostana bio cijenjen u gradu i po svome dostojanstvu rangiran poslije nadbiskupa i kneza. Samostan i njegov opat sudjeluju u skoro svim komunalnim pitanjima veće važnosti. U tome smislu treba navesti jedan osobit događaj, naime oni su bili prisutni u komunalnoj palači u Splitu dana 20. svibnja 1277. kada su bili izabrani zastupnici, koji su sklopili mir nakon rata što se vodio između Splita i Trogira.¹¹⁾

U izneseno nas uvjerava i okolnost da se Juraj, opat benediktinskog samostana sv. Stjepana u Splitu, zajedno s ostalim svećenstvom i ostalim samostanima obraća papi Ivanu protiv splitskog nadbiskupa Ivana. Karlo Robert je opata navedenog samostana imenovao svojim dvorskim kapelanom i članom svoje pratnje. Opat navedenog samostana Nikola, kojega je spomenuti kralj bio imenovao svojim dvorskim kapelanom i članom pratnje posredovao je kod kralja da se vrate neke stvari koje su nekim građanima Splita bile zaplijenene.¹²⁾

Splitska komuna je uvažavajući da je samostan benediktinaca sv. Stjepana, kao što je istaknuto, izvan njegovih gradskih bedema i daleko od grada, te izložen napadajima, pa je samostanu dato mjesto i baš njihovome opatu Dabru uz same gradske zidine blizu crkve sv. Mihovila i na samoj

